

МІЖНАРОДНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНСТИТУТ ПРАВА, ЕКОНОМІКИ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
Кафедра державно-правових дисциплін

ДИПЛОМНА РОБОТА

магістра

на тему:

«Європейський вектор розвитку турецької державності (XIX-XX ст.)»

Виконала студентка II курсу

спеціальності

081 «Право»

Бакаєва Юлія Василівна

Керівник: к.ю.н., доцент Атаманова Н.В

Рецензент: д.ю.н., професор Манько Д.Г.

Одеса – 2021

АНОТАЦІЯ

Бакаєва Ю. В. Європейський вектор розвитку турецької державності (XIX-XX ст.) .-На правах рукопису

Дипломна робота магістра, спеціальність 081''Право'', Міжнародний гуманітарний університет, Одеса, 2021 рік.

Дипломна робота магістра присвячена розкриттю своєрідності історичного шляху становлення турецької державності: від військово-кочової імперії до централізованої держави, впливу візантійської й арабської державних традицій. Османська імперія вступила в епоху модернізаційних процесів і реформ ще в середині XIX ст. Ці процеси наростали поступово, часом відходячи назад, а потім знову набираючи обертів. Вони йшли по самих різних напрямках і зачіпали всі сфери життя османського суспільства.

Дослідження складається зі вступу, основної частини, що містить три розділи, висновків та списку використаної літератури.

У вступі розкрито актуальність, об'єкт, предмет, мету і завдання роботи, методологічна база та практична цінність дослідження.

У першому розділі автор описує еволюцію змін в державному і правовому устрої Османської імперії в період танзимату.

У другому розділі автором проаналізовано особливості модернізаційних перетворень Турецької держави, шлях Османської імперії від завоювання до спроб модернізації.

У третьому розділі подано історичний аспект становлення республіканського ладу в Туреччині та його міжнародні взаємини.

Висновки вміщують досить аргументований аналіз історико-правового матеріалу та мають загальнотеоретичне і прикладне значення.

Ключові слова: Османська імперія, турецька державність, танзимат, султанат, законність.

SUMMARY

Bakaeva Y. V. European vector of development of Turkish statehood (XIX-XX centuries).-On the rights of the manuscript

Master's thesis, specialty 081 "Law", International Humanities University, Odessa, 2021.

The master's thesis is devoted to revealing the originality of the historical path of Turkish statehood: from the military-nomadic empire to the centralized state, the influence of Byzantine and Arab state traditions. The Ottoman Empire entered the era of modernization processes and reforms in the middle of the XIX century. These processes increased gradually, sometimes receding and then gaining momentum again. They went in different directions and affected all spheres of life of Ottoman society.

The study consists of an introduction, the main part, which contains three sections, conclusions and a list of references.

The introduction reveals the relevance, object, subject, purpose and objectives of the work, methodological basis and practical value of the study.

In the first chapter, the author describes the evolution of changes in the state and legal system of the Ottoman Empire during the tanzimat.

In the second chapter, the author analyzes the features of modernization of the Turkish state, the path of the Ottoman Empire from conquest to attempts at modernization.

The third section presents the historical aspect of the formation of the republican system in Turkey and its international relations.

The conclusions contain a well-reasoned analysis of historical and legal material and have general theoretical and applied significance.

Key words: Ottoman Empire, Turkish statehood, tanzimat, sultanate, legality.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ЕВОЛЮЦІЯ ЗМІН В ДЕРЖАВНОМУ І ПРАВОВОМУ УСТРОЇ ОСМАНСЬКОЇ ІМПЕРІЇ В ПЕРІОД ТАНЗИМАТУ.....	7
1.1. Передумови занепаду Османської імперії в період танзимату.....	7
1.2. Особливості змін адміністративних перетворень.....	11
1.3. Еволюція реформ в напрямку конституційної монархії.....	15
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ МОДЕРНІЗАЦІЙНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ ТУРЕЦЬКОЇ ДЕРЖАВИ: ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ.....	22
2.1. Шлях Османської імперії від завоювання та інтеграції периферій до спроб модернізації.....	22
2.2. Еволюційна модернізація: від імперії до національної держави.....	31
2.3. Державний апарат і законодавство в роки правління султана Абдул Хаміда II.....	37
РОЗДІЛ 3. СТАНОВЛЕННЯ РЕСПУБЛІКАНСЬКОГО ЛАДУ В ТУРЕЧЧИНІ ТА ЙОГО МІЖНАРОДНІ ВЗАЄМИНИ.....	47
3.1. Становлення турецької державності на рубежі ХХ ст.....	47

3.2. Історичні підстави політичного і економічного зближення Туреччини	3
Заходом.....	57
3.3. Європейський вектор турецької політики.....	68
ВИСНОВКИ.....	79
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	82

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Абидулин А. М. Официальная идеология и пропагандистские кампании в Османской империи в эпоху правления султана Абдул Хамида II (1876–1909 гг.) / А. М. Абидулин: Автореф. канд. ист. наук. - Саратов, 2009. - 27 с.
2. Абидулин А.М. Символы власти в Османской империи во время правления султана Абдул Хамида II (1876–1909) / А.М.Абидулин, Н.И.Аюпова // Вестник Нижегородского университета им. Н.И. Лобачевского. – 2015. - №1. – С.9-16.
3. Автономов А. С. Конституционное (государственное) право зарубежных стран / А. С.Автономов. – М., 2006. – 214 с.
4. Ангели Ф. А. Страницы истории Османской империи / Ф. А.Ангели. Кишинев, 2002. – 221 с.
5. Барковская Е.Ю. Мусульманское право и правовая культура / Е.Ю.Барковская. – М.: РАГС, 2001. – 76 с.
6. Васильев Л. С. История Востока: учебник для магистров: в 2 т. Т. I / Л. С. Васильев. — 6-е изд., пер. и доп. — М.: Из-во Юрайт, 2013. — 722 с.
7. Вологдин А. А. История государства и права зарубежных стран / А. А.Вологдин. – М., 2005. – 258 с.
8. Горбунова Н.М. Сирия и Ливан в XIX - начале XX века: первые шаги модернизации «сверху» (по материалам АВПРИ) / Н.М.Горбунова // Восточный архив. - №1 (25). - 2012. – С.29-36.
9. Графский В. Г. Всеобщая история права и государства / В. Г.Графский. – М., 2008. – 234 с.
10. Григорьева Т.В. Правовая система Османской империи в отечественной историографии и правоведении второй половины XX века // Учен. зап. Казан. ун-та. Сер. Гуманит. науки. – 2009. – Т. 151, кн. 2, ч. 1. – С. 231–237.
11. Губер А.А. Новая история стран Азии: вторая половина XIX – начало XX вв. / А.А. Губер, Г.Ф. Ким, А.Н. Хейфец. - М., 2005. – 212 с.

12. Гуськова Е.Ю. Босния и Герцеговина: трагедия трех народов / Е.Ю. Гуськова // Югославия в XX веке. Очерки политической истории. - М.: Индрик, 2011. - С. 805–838.
13. Гуцин И.Н. Политическое развитие османской империи в начале двадцатого века / И.Н. Гуцин, А. Синицин // Межвузовский вестник. - 2010. - №1(11). – С.26-29.
14. Дилекчи Р. Модернизация общества и ее влияние на турецкую семью / Р.Дилекчи // Философия и социальные науки. - 2014. - № 1. - С. 67-71.
15. Дегоев В. В. Внешняя политика России и международные системы: 1700-1918 гг. / В. В. Дегоев. - М., 2004. – 241 с.
16. Дулина Н.А. Танзимат и Мустафа Решид-паша / Н.А.Дулина. 2-е изд. – М.: Наука, 2004. – 192 с.
17. Златопольский Д.Л. Государственное право зарубежных стран: Вост. Европы и Азии / Д.Л. Златопольский. – М., 2000. – 341 с.
18. Егиков А.А. Абдул – Хамид II и возникновение армянского вопроса в Османской империи / А.А.Егиков // Научный альманах. – 2016. – N 3-4(17). – С.109-116.
19. Иванов С.М. Османская империя в мировой экономической системе (вторая половина XIX - начало XX века). Монография. — СПб.: СПбГУ, 2005. — 356 с.
20. Исазаде А.Р. Государственный строй и правовая система Турции / А.Р.Исазаде. – Баку: Азербайджан, 2005. – 345 с.
21. История Востока: В 6 т. / Гл. редкол.: Р.Б. Рыбаков (пред.) и др.; Ин-т И90 востоковедения. Т. 4. Восток в новое время (конец XVIII — начало XX в.): Кн. 2 / Отв. ред. Л.Б. Алаев и др. — М.: Вост. лит., 2005. — 574 с.
22. Ихсаноглу Э. История Османского государства, общества и цивилизации / Э. Ихсаноглу. - М.: Восточная литература, 2006. - Т. 1. – 602 с.
23. Киласов А. Р. Системный кризис Османской Империи во второй половине XIX – начале XX вв. / А.Р. Киласов: Автореферат дис. канд. историч. наук. - Махачкала, 2005. - 28 с.

24. Киреев Н.Г. История Турции XX век / Н.Г. Киреев. – М.: ИВ РАН Крафт+, 2007. - 608 с.
25. Кицикис Д. На перекрестке цивилизаций. История Византии. Димитрис Османская империя / Д.Кицикис, П.Лемерль. – М.: Весь мир, 2006. – 240 с.
26. Колас К. История Турции / К.Колас. – М., 2003. – 241 с.
27. Конституции зарубежных стран / Сост. В. Н. Дубровин. – М., 2003. – 287 с.
28. Конституционное право зарубежных стран / под ред. М. В. Баглая. – М., 2008. – 264 с.
29. Косарев А. И. Всеобщая история государства и права / А. И. Косарев. – М., 2007. – 312 с.
30. Кузнецов В.С. Абдул-Хамид II / В.С. Кузнецов // Вопросы истории. - 2006. - № 4. - С. 48-49.
31. Курпалидис Г.М. Государство Великих Сельджукидов: Официальные документы об административном управлении и социально-экономических отношениях. 2-е изд. – М.: Наука, 2002. – 143 с.
32. Ливен Д. Российская империя и её враги с XVI века до наших дней / Д. Ливен. - М.: Издательство «Европа», 2007. - 688 с.
33. Лобанова-Тортика М.В. Младотурецкая революция в восприятии носителей идеологии «левого» центризма в Болгарии: ментально-цивилизационные параллели / М.В. Лобанова-Тортика // хідний світ. – 2004. - №10. – С.120-126.
34. Льюис Р. Османская Турция. Быт, религия, культура / Р. Льюис; пер. с англ. - М., 2004. – 214 с.
35. Мейер М. С. Особенности становления и развития Османской империи / М.С. Мейер // Basileus. Сборник статей, посвященный 60-летию Д. Д.Васильева. - М. : Восточная литература, 2007. - С. 222 – 239.
36. Мейер М. С. Османская империя в XVIII веке. Черты структурного кризиса / М. С.Мейер. - М. Наука, 2001. - 261 с.
37. Мельчакова К.В. Проблемы турецкого управления в Боснии, Герцеговине и Старой Сербии глазами русского дипломата, историка и путешественника

- А.Ф. Гильфердинга / К.В.Мельчакова // Государственное управление. Электронный вестник. - Выпуск № 50. - Июнь 2015. – С.207-217.
38. Мусаева С. И. Османская империя и политика европейских государств во второй половине XVIII в. / С. И. Мусаева, Э. Р. Халимбекова // Общественные и гуманитарные науки. - Известия ДГПУ. - №1. – 2015. – 11-15.
39. Мцхвариашвили А.Д. Положение Османской империи в 60-е гг. XIX в. (по материалам опубликованных записок графа Н.П. Игнатьева) / А.Д. Мцхвариашвили // Историческая социально-образовательная мысль. - 2013. - Вып. 3. - С. 18–20. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.histedu.ru/index.php/hist/article/view/540>.
40. Новая история стран Азии (вторая половина XIX - начало XX вв.): Учебное пособие для самостоятельной работы студентов вузов / Под ред. В.И. Овсянникова. 2-е изд. - М., 2005. – 651 с.
41. Олюнин С. В. Боснийский эялет в конце XVIII - 70-х гг. XIX столетия: османский опыт модернизации традиционного общества / С. В. Олюнин. – М.: Гуманитарий, 2006. - 130 с.
42. Османская империя. Государственная власть и социально-политическая структура: сб. статей. – М., 2000 – 224 с.
43. Орешкова С. Ф. Византия и Османская империя: проблемы преемственности / С. Ф. Орешкова // Византия между Западом и Востоком. Опыт исторической характеристики. Изд. 2. - СПб., 2001. - С. 474–494.
44. Орешкова С. Ф. Османская империя и Россия в свете их геополитического разграничения / С.Ф. Орешкова // Вопросы истории. - 2005. - № 3. - С. 34 – 46.
45. Орешкова С.Ф. Османский источник второй половины XVII в. о султанской власти и некоторых особенностях социальной структуры османского общества // Османская империя: Государственная власть и социально-политическая структура. – М., 2000. – С. 228–305.
46. Пахомова Л.Ю. Проблема управления новоприсоединенными землями в Новое время. Опыт австро-венгерского управления оккупированными

- областями — Боснией и Герцеговиной (1878–1908 гг.) // Государственное управление. Электронный вестник. - 2008. - № 16.
47. Пенской В. В. Великая огнестрельная революция / В.В. Пенской. - М.: Яуза: Эксмо, 2010. - 448 с.
48. Петросян Ю.А. Османская империя / Ю.А. Петросян. – М.: Алгоритм, 2012. – 304 с.
49. Петросян Ю.А. Османская империя: могущество и гибель. Исторические очерки. / Ю.А. Петросян - М.: Наука, 2000. - 280 с.
50. Петросян И.Е. Османская империя: реформы и реформаторы (конец XVIII-начало XX в.) / И.Е.Петросян, Ю.А. Петросян. — М.: Наука. Издательская фирма «Восточная литература», 2003. — 186 с.
51. Правовые системы стран мира: энцикл. справочник / Отв. ред. А.Я. Сухарев. – М.: НОРМА, 2003. – 976 с.
52. Прудников М. Н. История государства и права зарубежных стран / М. Н.Прудников. Ростов н/Д, 2005. – 358 с.
53. Родригес А.М. Новейшая история стран Азии и Африки. XX век. Часть 1. 1900-1945 / А.М. Родригес. - М.: Владос, 2001. — 373 с.
54. Решетников Ф. М. Правовые системы стран мира: справочник / Ф. М.Решетников. 2-е вид. – М.: Юрид. лит., 2003. – 256 с.
55. Саидов А.Х. Сравнительное правоведение: Основные правовые системы современности: учебник / А.Х.Саидов. – М.: Юристь, 2007. – 510 с.
56. Салиев А.А. Противостояние России и Османской империи в средней Азии в XIX – начале XX вв. / А.А. Салиев // Вестник КРСУ. - 2017. - Том 17. - № 4. – С.27-31.
57. Сотниченко А.А. Особенности модернизации в Турции / А.Сотниченко - СПб.: Изд-во Европейского университета в Санкт-Петербурге, 2009. — 48 с.
58. Сомель С. А. Османская империя: местные элиты и механизмы их интеграции, 1699–1914 / С. А. Сомель // Российская империя в сравнительной перспективе. Сборник статей / Под ред. А.И. Миллера. - М.: Новое издательство, 2004. - 384 с. - С. 177 – 205.

59. Сюкияйнен Л.Р. Мусульманское право: Вопросы теории и практики / Л.Р. Сюкияйнен. 2-е изд. – М.: Наука, 2006. – 256 с.
60. Ташансу Т. Процесс модернизации в Османской Империи и России и его отражение в имперской и националистической идеологии (XIX – начало XX в.) / Т. Ташансу: Автореф. дисс. канд. историч. наук. - М., 2007. - 21 с.
61. Турецкая революция 1908-1909 гг. (Публикация документов) / Пред. А. Попова. Красный архив. Т. 6(43). М.-Л., 1930; Т.1(44), Т.2(45). М.-Л., 1931. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.vostlit.info/Texts/Dokumenty/Turk/XX/19001920/Tureck_revol_1908/pred.htm
62. Фадеева И.Л. Концепция власти на Ближнем востоке. Средневековье и новое время / И. Л. Фадеева. 2-е изд. - М.: Наука, 2003. - 284 с.
63. Феномен восточного деспотизма: структура и власть. 2-е изд. - М.: Наука, 2003. - 392 с.
64. Финкель К. История Османской империи: Видение Османа / К. Финкель. - М.: АСТ, 2012. - 829 с.
65. Хрестоматия по новой истории. Второй период. Пособие для учителей / Сост. П.И. Остриков. 2-е изд. - М., 2003. – 451 с.
66. Хрестоматия по истории государства и права зарубежных стран / сост. В. Н. Садиков. – М., 2008. – 654 с.
67. Чиркин В. Е. Конституционное право зарубежных стран / В. Е. Чиркин. М., 2005. – 258 с.
68. Чичек К. Экономика Османской империи в период ее превращения в периферию Запада, 1700–1914 / К. Чичек // Российская империя в сравнительной перспективе. Сборник статей / Под ред. А.И. Миллера. - М.: Новое издательство, 2004. - 384 с. - С. 207 – 229.
69. Шабанов Ф.Ш. Государственный строй и правовая система Турции в период танзимата / Ф.Ш. Шабанов. 2-е изд. – Баку, 2007. – 204 с.

- 70.Шишиков В. В. Османская империя: от завоевания и интеграции периферий к попыткам модернизации / В. В.Шишиков // Социум и власть. - № 6 (38). – 2012. – С.111-115.
- 71.Akgündüz A., Öztürk S. Bilinmeyen Osmanlı. – İstanbul, 1999.
- 72.Babahan E. Türkiye'nin Yolu Bellidir // Sabah. – 2003. – 10 Kasım.
- 73.Citations de Mustafa Kemal Atatürk. Réunies et traduites par Akil Aksan. - Ankara, 1981.
- 74.Çalış Ş. Turkey's Integration with Europe: Initial Phases Reconsidered // Perceptions. – 2000. – June-August. – P. 45.
- 75.Shaw S.J., Shaw E.K. History of the Ottoman Empire and Modern Turkey. – V. II. – Cambridge, 1977.